การเปลี่ยนแปลงทางด้านมรดกวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเวียดนามในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาวัดเจริญบุญ (วัดญวน) อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

THE CULTURAL HERITAGE CHANGE OF VIETNAMESE IN GLOBALIZATION: A CASE STUDY OF CHAROEN BUN TEMPLE (YUAN TEMPLE) IN ARANYAPRATHET DISTRICT. SA KAEO PROVINCE

วราวุฒิ คำพานุช/WARAWUT KUMPANUCH
งานวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ประเทศไทย
GENERAL EDUCATION VALAYA ALONGKORN RAJABHAT UNIVERSITY UNDER THE ROYAL PATRONAGE, THAILAND

Received: April 18, 2020
Revised: April 28, 2021
Accepted: May 3, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) นำเสนอเผยแพร่ประวัติความเป็นมาการย้ายถิ่นฐาน การตั้งถิ่นฐาน ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดสระแก้ว 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ของวัดเจริญบุญ (วัดญวน) ในจังหวัดสระแก้ว และ 3) นำเสนอข้อค้นพบการสูญหายมรดกทางวัฒนธรรมของชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า วัดเจริญบุญ (วัดญวน) มีฐานะเป็นที่พักสงฆ์ ยังไม่ได้รับการจัดตั้งให้ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งพื้นที่ไม่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินเนื่องจากเป็นที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทย และปัจจุบันไม่มีพระภิกษุสงฆ์อนัมนิกายจำพรรษาอยู่ ได้กลายเป็นพระภิกษุสงฆ์เถรวาทจำพรรษาอยู่แทน กระแสโลกาภิวัตน์ได้นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชน ย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างวัดกับชุมชน จึงทำให้วัดมีบทบาทลดน้อยลงไป รวมไปถึงค่านิยมของคนรุ่นใหม่ที่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมประเพณีน้อยลง เช่น การใช้ภาษาเวียดนาม การรักษาประเพณีที่เคยปฏิบัติมา เป็นต้น และการเรียนการสอนภาษาเวียดนามไม่ได้เป็นที่นิยมในท้องถิ่น ฉะนั้นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาวเวียดนามในจังหวัดสระแก้ว ต้องอาศัยพลังขับเคลื่อนที่เข้มแข็งของคนในชุมชน คณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่ปกครอง เยาวชนคนรุ่นใหม่ ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาในการบริหารจัดการในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ให้คงอยู่ต่อไป จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่การฟื้นฟู อนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของชาวเวียดนามไม่ให้สูญหายไปจากสังคมไทยและจังหวัดสระแก้ว

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลง, มรดกทางวัฒนธรรม, โลกาภิวัตน์, วัดเจริญบุญ, วัดญวน, สระแก้ว

ABSTRACT

The purpose of this article is 1) To present and appreciate the history of social relationship, migration, and human settlements Vietnamese, who is immigrating to the SA Kaeo province.2) To study the dynamic of globalization of the Charoen Bun temple (Yuan temple) in SA Kaeo province. 3) To present

the lost cultural heritage finding of Vietnamese, who is immigrating to the SA Kaeo province. The results showed that: Charoen Bun temple (Yuan temple) as monk residence It has not been legally established. In which the area has no ownership or possession of the land, because of being the land the State Railway of Thailand. And currently there is no rain retreat of Anam Nikaya Mahayana monk but is Theravada monk instead. The globalization has brought change to the community. That impact on social relationship between the temple and the community and the role of the temple was declined. Including the values of the new generation that attach less importance to culture and traditions. Such as Vietnamese language and traditional conservation. Moreover, Teaching Vietnamese language is not popular in the local area. Therefore, Preserving the cultural heritage of Vietnamese in SA Kaeo province must rely on the strong driving force of the people in the community, the monastic order, governing officer, young generation, public and private sector, academic, government organization administration and other. To cooperate in solving the problems of management in the era of globalization and maintain the identity of the community. Therefore, essential to the restoration, conservation, and promotion of Vietnamese cultural heritage not to be lost from the SA Kaeo province and Thai society.

Key words: Globalization, Cultural Heritage, Change, Charoen Bun temple, Yuan temple, SA Kaeo

บทนำ

คนไทยเชื้อสายชาวเวียดนาม ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองอรัญญประเทศ[1] ชุมชนมิตรสัมพันธ์ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ได้เริ่มอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเมื่อปี พ.ศ. 2489 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ซึ่งในอดีตชาวเวียดนามกลุ่มนี้ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดพระตะบองและจังหวัดเสียมราฐ ประเทศกัมพูชา (ณัฐฌา กำจรวัฒนสิริ, 2553) เมื่อถึงคราวที่ประเทศไทยต้องคืนดินแดนมณฑลบูรพาที่เคยปกครองให้แก่ประเทศฝรั่งเศส ทำให้รัฐบาลไทยต้องส่งข้าราชการประจำมณฑลบูรพากลับมายังประเทศไทย ทำให้มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เสื่อมใสศรัทธาภายใต้การปกครองของไทยติดตามกลับมายังประเทศไทยด้วย หนึ่งในนั้นคือกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเวียดนาม เมื่อเดินทางด้วยรถไฟมาถึงยังบริเวณอำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี (ขณะนั้น) รัฐบาลไทยได้จัดเตรียมสถานที่ตั้งถิ่นฐานให้โดยความสมัครใจตลอดเส้นทางการเดินทางตั้งแต่อำเภออรัญประเทศถึงกรุงเทพมหานคร ได้มีครอบครัวประมาณ 70 – 80 ครัวเรือน มีความประสงค์ที่จะอยู่อาศัยในอำเภอ อรัญประเทศ ด้วยเหตุที่ว่าเป็นเมืองชายแดนสามารถประกอบกิจการ การค้าการขายได้สะดวก ในที่สุดชาวเวียดนามได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณป่าสะแกหรือสองข้างถนนเจ้าพระยาบดินทร์ (ศิริกมล สายสร้อย, 2551) จึงกลายเป็นหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านเรียกบริเวณนี้ว่า “นิคมญวน” ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2510 เทศบาลตำบล อรัญญประเทศ (ขณะนั้น) ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ชุมชนมิตรสัมพันธ์” จวบจนปัจจุบัน

สภาพสังคมของชาวเวียดนามในอำเภออรัญประเทศ ในช่วงการตั้งถิ่นฐานมีความรักใคร่สามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้การสร้างที่อยู่อาศัยเสร็จสิ้นโดยเร็ว และเมื่อมีชาวเวียดนามเสียชีวิตจะร่วมกันช่วยจัดพิธีศพ สำหรับการประกอบอาชีพของชาวเวียดนามในระยะแรก ๆ ได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนชาวอรัญประเทศ ซึ่งได้มีการแนะนำการประกอบอาชีพ เช่น การรับจ้างหาบน้ำ รับจ้างแบกหามสินค้า รับจ้างแปรรูปไม้เพื่อทำเฟอร์นิเจอร์ รับจ้างซ่อมจักรยานหรือเครื่องยนต์ เป็นต้น ด้วยความมุมานะ อดทน และความขยันหมั่นเพียรของชาวเวียดนาม ส่งผลให้ชาวเวียดนามมีความมั่งคั่งทางการเงินและฐานะครอบครัว เริ่มมั่นคงขึ้นกลายเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลในทางเศรษฐกิจของอำเภออรัญประเทศ ต่อมาได้มาประกอบอาชีพค้าขาย เช่น ร้านอาหารเวียดนาม ร้านขายเครื่องใช้ไฟฟ้า ร้านขายจักรยานหรืออะไหล่รถประเภท

[1] ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลตำบลอรัญญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี พุทธศักราช 2482 และประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง เปลี่ยนแปลงฐานะเทศบาลตำบลเป็นเทศบาลเมือง พ.ศ. 2547

ต่าง ๆ เป็นต้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 อิทธิพลจากลัทธิคอมมิวนิสต์ได้แพร่ขยายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และฝรั่งเศสได้มีการตั้งฐานทัพที่เดียนเบียนฟู ประเทศเวียดนาม ผู้ที่นิยมโฮจิมินห์ ได้มีการตั้งสมาคมลับเพื่อให้การสนับสนุนทางการเงิน ยารักษาโรค เสื้อผ้า ตลอดจนรวบรวมส่งชายฉกรรจ์ไปช่วยศึกครั้งนี้ เพื่อต่อต้านฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา ในเวลาต่อมารัฐบาลไทยได้ประกาศนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และจอมพลถนอม กิตติขจร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในขณะนั้น เพราะรัฐบาลไทยมองว่าชาวเวียดนามบางคนอาจเป็นสายลับให้พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและจะมีการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย จึงดำเนินการหาวิธีการควบคุมและจำกัดสิทธิเสรีภาพในทุกด้าน เป็นเหตุให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเวียดนามต้องตกอยู่ในภาวะอันตราย ทำให้การใช้ชื่อแบบเวียดนาม การใช้ภาษาเวียดนามสำหรับการสื่อสารในการพูด อ่าน เขียน ต้องถูกปกปิดเพื่อความปลอดภัยของตนเอง เมื่อถึงปี พ.ศ. 2502 ได้มีการประสานงานกับประเทศเวียดนามในการส่งชาวเวียดนามกลับประเทศ ซึ่งมีชาวเวียดนามในอำเภออรัญประเทศ ประมาณจำนวน 1,000 คน ที่มีความประสงค์กลับประเทศ ก่อนเดินทางกลับมาตุภูมิ ชาวเวียดนามได้รวมตัวกันสร้างซุ้มประตูไว้เป็นอนุสรณ์ ณ วัดหลวงอรัญญ์ แต่ก็ยังมีชาวเวียดนามบางส่วนที่ไม่สามารถกลับไปได้เนื่องจากเกิดสงครามภายในประเทศเวียดนาม ต่อมาในปี พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินมายังวัดหลวงอรัญญ์ เพื่อบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐินเป็นการส่วนพระองค์ ซึ่งในโอกาสนี้นายหว่าง เหงียน เป็นผู้แทนชาวเวียดนามได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้เข้าเฝ้าฯ ด้วย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลไทยได้มีนโยบายผ่อนปรนให้กับชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย สถานะผู้อพยพจึงได้ถูกยอมรับให้เป็น “ชาวไทยเชื้อสายชาวเวียดนาม”

แม้ชาวเวียดนามบางส่วนในอำเภออรัญประเทศจะไม่ได้เดินทางกลับมาตุภูมิ แต่ยังคงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ชาวเวียดนาม โดยการยึดหลักการดำเนินชีวิตตามคำสอนของประธานาธิบดีโฮจิมินห์ ซึ่งทุกบ้านจะมีการนำรูปภาพของ “ลุงโฮ” และ “แผนที่ประเทศเวียดนาม” ประดับไว้ภายในบ้าน ด้านศาสนา ชาวเวียดนามมีการนับถือศาสนาพุทธอนัมนิกายเป็นส่วนใหญ่ในช่วงแรก โดยมีพระภิกษุสงฆ์อนัมนิกายจำพรรษาอยู่ที่วัดเจริญบุญ (วัดญวน) แต่ก็ยังมีบางส่วนที่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก

ด้านความเชื่อ ชาวเวียดนามยังให้ความสำคัญในการบูชาบรรพบุรุษและการบูชามาตุภูมิ ด้านประเพณีวัฒนธรรมชาวเวียดนาม ได้มีการจัดประเพณีประจำปีที่เคยปฏิบัติมา เช่น การเซ่นไหว้ การทำอาหารเจ วันตรุษญวนหรือวันเต็ด วันวิสาขบูชา วันทำบุญเทกระจาด ตามจันทรคติของเวียดนาม แต่เมื่อไม่มีพระภิกษุสงฆ์อนัมนิกายประเพณีนิยมของชาวเวียดนามในอำเภออรัญประเทศจึงหายไปกลายเป็นประเพณีทางพระพุทธศาสนาตามแบบชาวไทย และเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์เพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันชุมชนมิตรสัมพันธ์ ยังคงรักษาอัตลักษณ์ด้านอาหารเวียดนามไว้อย่างโดดเด่น และได้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อรวมตัวคนไทยเชื้อสายชาวเวียดนามอย่างต่อเนื่อง เป็นการรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ให้นานที่สุด ซึ่งในงานจะมีการแต่งกายชุดประจำชาติ “อ๋าวส่าย” หรือ “อ๋าวหญ่าย” การเขียนข้อความภาษาเวียดนาม การสื่อสารด้วยภาษาเวียดนาม การรับประทานอาหารเวียดนาม แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไปนานเพียงใดกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเวียดนามในอำเภออรัญประเทศ ยังคงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตน ถึงแม้จะเป็นชนกลุ่มน้อยก็ไม่คิดเป็นปฏิปักษ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดสระแก้ว แต่พร้อมเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่รวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้มรดกทางวัฒนธรรมของชาวเวียดนามในอำเภออรัญประเทศต้องประสบกับความท้าทายใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่เริ่มเข้าวัดน้อยลงเพราะต้องประกอบสัมมาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว รวมไปถึงการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี และการสื่อสารโดยใช้ภาษาเวียดนามที่เริ่มลดน้อยลงไปด้วย ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 43 ให้ความสำคัญกับสิทธิบุคคลและชุมชนในการให้ประชาชนในชุมชนสามารถจัดการตนเองและเข้ามา มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟู หรือส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ยังบัญญัติไว้ใน หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย ในมาตรา 50 (8) ให้ความสำคัญกับบุคคลมีหน้าที่ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม (บุญร่วม เทียมจันทร์ และ ศรัญญา วิชชาธรรม, 2560) ด้วยเหตุนี้รัฐบาลได้มีความพยายามให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษามรดกทางวัฒนธรรม เนื่องจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ย่อมมีผลกระทบต่อการเสื่อมถอยของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และบางสิ่งกำลังจะสูญหายไปตามกระแสยุคโลกาภิวัตน์ ในปัจจุบันปัจเจกบุคคลและชุมชนไม่อาจจะรักษามรดกเหล่านี้ไว้ได้ เช่น ภูมิปัญญา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี การแต่งกาย เป็นต้น สำหรับในประเทศไทยเต็มไปด้วยความมั่งคั่งทางมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ หากได้รับความสำคัญในการบริหารจัดการฟื้นฟู อนุรักษ์ ส่งเสริม ปรับปรุง สร้างสรรค์ต่อยอดให้เป็นไปตามกระแสนิยมของสังคมปัจจุบันให้มีคุณค่าสามารถนำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้เกิดการท่องเที่ยว ภายในชุมชนได้ การปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้วัฒนธรรม ที่ถูกส่งต่อมาจากบรรพบุรุษได้ถูกรักษาไว้ยังคงอัตลักษณ์และทรงคุณค่าคงอยู่คู่ประเทศไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อนำเสนอเผยแพร่ประวัติความเป็นมาการย้ายถิ่นฐาน การตั้งถิ่นฐาน ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดสระแก้ว

2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ของวัดเจริญบุญ (วัดญวน) ในจังหวัดสระแก้ว

3) เพื่อนำเสนอข้อค้นพบการสูญหายมรดกทางวัฒนธรรมของชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดสระแก้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) เป็นหลัก ประกอบกับวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยมีขั้นดำเนินการดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ภายในชุมชน ด้วยการบันทึกถ่ายภาพตามที่ได้รับอนุญาตหรือถ่ายสำเนาภาพที่มีไว้จากชุมชน

2. เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน (วัยแรงงาน วัยผู้ใหญ่ วัยผู้สูงอายุ) นักเรียน นักศึกษา เด็กและเยาวชน พระสงฆ์ เป็นต้น

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเวียดนามในจังหวัดสระแก้ว

4. เรียบเรียง วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำเสนอเป็นประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเวียดนามในจังหวัดสระแก้ว ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบบพรรณนาโวหาร ประกอบกับตาราง แผนภูมิ และภาพประกอบ

5. นำผลที่ได้จากการสังเคราะห์การรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาวเวียดนามในจังหวัดสระแก้ว ผลจากการสัมภาษณ์บุคคล และผลจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวเวียดนาม สรุปเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเวียดนามในจังหวัดสระแก้ว

6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์

ผลการวิจัย

วัด เป็นรูปแบบหนึ่งของสถาบันทางสังคมของมนุษย์ ความเป็นสากลของสถาบันนี้ก็คือการเป็นพื้นที่สาธารณะที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อนั้น ๆ ทั้งในทางศาสนาและไสยศาสตร์ ทั้งความเชื่อและพิธีกรรมคือสิ่งที่ทำให้คนมีความสัมพันธ์กันทางสังคม และเกิดสำนึกถึงความเป็นพวกเดียวกันอยู่ในชุมชนเดียวกัน ความเป็นชุมชน ไม่มีทางเกิดขึ้นได้ถ้าหากไม่มีสถาบันทางสังคมดังกล่าวนี้ (ศรีศักร วัลลิโภดม และวลัยลักษณ์ ทรงศิริ, 2560: 49) วัด จึงเป็นสถานที่สำคัญใช้สำหรับประกอบกิจกรรมทางศาสนา ประกอบศาสนพิธี เป็นที่พำนักและปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์และนักบวช รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาธรรมะ อีกทั้งวัดยังใช้เป็นสถานที่พบปะสังสรรค์ และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น การประชุมหมู่บ้าน การประชุมข้อหารือทางราชการ หรือศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน โดยผ่านพระสงฆ์ ตัวแทนของพระพุทธศาสนาในการแสดงบทบาทต่างๆ เป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณความเชื่อ

ศรัทธา ที่พึ่งทางใจยามมีทุกข์ จึงเป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพความศรัทธาของชุมชน

วัดญวน ถือกำเนิดขึ้นในประเทศไทยเมื่อมีการตั้งหลักแหล่งของชาวญวนที่อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่ปลายสมัยกรุงธนบุรี คำว่า “ญวน” เป็นคำที่คนไทยในสมัยก่อนใช้เรียกชาวเวียดนามที่เป็นเพื่อนบ้านของเรา ในประเทศไทยเมื่อราว 200 ปีมาแล้ว ชาวญวนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนและมีวัดที่เรียกว่า “วัดญวน” เป็นวัดทางพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานอย่างจีน เนื่องจากชาวญวนเคยอยู่ภายใต้การปกครองของจีนมานานนับพันปีจึงมีการนับถือศาสนาตลอดจนความคิดความเชื่อตามลัทธิอย่างจีนและมีพิธีกรรมทางศาสนาคล้ายจีน แต่เนื่องจากในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น คณะสงฆ์ญวนในประเทศไทย ไม่สามารถติดต่อกับคณะสงฆ์ญวนในเมืองญวนได้สะดวกนัก อิทธิพลวัฒนธรรมทางศาสนาด้านแบบแผน การปฏิบัติจากแหล่งเดิมจึงคลายความเคร่งครัดลง (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 31 2550) วัดญวนในประเทศไทยนับแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้ปรับระเบียบแบบแผนประเพณีพิธีกรรม ตลอดจนวัตรปฏิบัติของสงฆ์ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางศาสนาในสังคมไทย เช่น การบิณฑบาต การทำวัตรเช้าเย็น การถือวิกาลโภชนา ประเพณีบางอย่างที่ถือปฏิบัติในวัดญวนนั้น อาจเคยรู้จักหรือเห็นมาบ้าง เช่น การถือศีลกินเจเพื่อให้เกิดความสุขความเจริญ การทิ้งกระจาดเพื่อบริจาคทานและการทำพิธีกงเต๊กเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ทั้งยังมีการรับเอาประเพณีและพิธีกรรมแบบเถรวาทไปใช้หลายประการ เช่น ประเพณีการบวช การเข้าพรรษา การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า การสรงน้ำพระพุทธรูปเหมือนอย่างไทย แต่ยังคงสวดมนต์เป็นภาษาญวน เกิดเป็นอนัมนิกายในประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระสยามเทวมหามกุฏวิทยมหาราช (รัชกาลที่ 4) ทรงอุปถัมภ์และให้ความสำคัญแก่อนัมนิกายโดยโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ปฏิสังขรณ์ วัดญวนตลาดน้อย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้พระราชทานนามว่า “วัดอุภัยราชบำรุง” และให้พระสงฆ์ญวนร่วมปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของอนัมนิกายในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาด้วยซึ่งยังคงปฏิบัติสืบมาจนถึงปัจจุบัน (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 31, 2550)

ในปัจจุบันวัดญวนในประเทศไทยมีหลายแห่งทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด วัดญวนที่สำคัญในกรุงเทพฯเช่น วัดอุภัยราชบำรุง (วัดญวนตลาดน้อย) วัดสมณานัมบริหาร (วัดญวนสะพานขาว) ส่วนวัดญวนที่สำคัญซึ่งตั้งอยู่ที่ต่างจังหวัด เช่น วัดถาวรวราราม และ วัดถ้ำเขาน้อย จังหวัดกาญจนบุรี วัดเขตร์นาบุญญาราม จังหวัดจันทบุรี วัดญวนบางวัดมีขนาดเล็กมากและมีจำนวนพระสงฆ์ประจำอยู่น้อย บางแห่งมีประจำอยู่องค์เดียว ด้วยลักษณะดังกล่าววัดญวนแห่งนั้นจึงไม่สามารถจัดพิธีกรรมใดได้โดยลำพังพระสงฆ์ที่ประจำอยู่ณ วัดนั้น จะไปร่วมพิธีกรรมยังวัดอื่น (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 31, 2550)

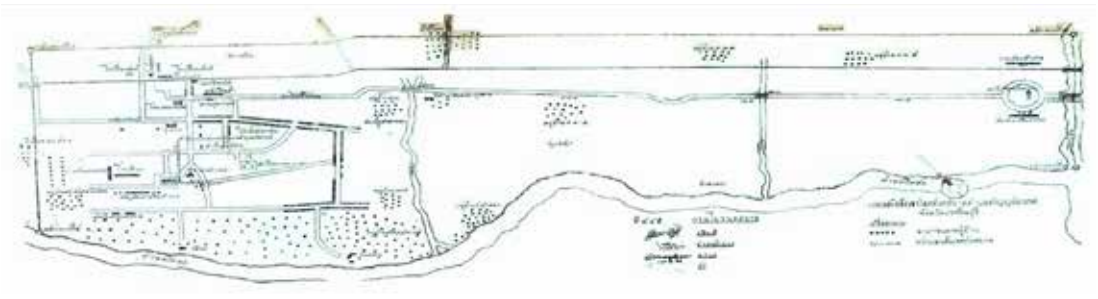
จังหวัดสระแก้ว อยู่ในภาคตะวันออก ที่ตั้งอยู่บริเวณชายแดนตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา เป็นจังหวัดลำดับที่ 74 ของประเทศไทย ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งสระแก้วเป็นจังหวัด เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2536 โดยได้แยกออกจากการปกครองของจังหวัดปราจีนบุรี ปัจจุบันแบ่งพื้นที่การปกครอง มีทั้งหมด 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสระแก้ว อำเภอวัฒนานคร อำเภออรัญประเทศ อำเภอตาพระยา อำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอคลองหาด อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอวังสมบูรณ์ และอำเภอโคกสูง หากพิจารณาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แล้วพบว่า จังหวัดสระแก้ว มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์มายาวนานกว่า 4,000 ปี ดังคำขวัญประจำจังหวัดว่า “ชายแดนเบื้องบูรพา ป่างามน้ำตกสวย มากด้วยรอยอารยธรรมโบราณ ย่านการค้าไทย - กัมพูชา” เมื่อกล่าวถึงชาวเวียดนามในจังหวัดสระแก้ว เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกที่มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่มากว่า 70 ปี ซึ่งในปัจจุบันมีประมาณ 200 ครัวเรือน (ณัฐมา กำจรวัฒนสิริ, 2553 : 1) รวมมีประชากรประมาณ 615 คน เป็นข้อมูลเดิมจากสำนักงานสำรวจสำมะโนประชากรผู้อพยพ ชาวเวียดนามของจังหวัดสระแก้ว (สกย.) ปัจจุบันไม่มีการสำรวจสำมะโนประชากรเพิ่มเติม (ปรีชา จินนิพันธ์, 2563 : สัมภาษณ์) มีการตั้งถิ่นฐาน การรวมกลุ่ม สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และมีวิถีชีวิตอย่างชัดเจน ส่วนใหญ่จะอยู่ในอำเภออรัญประเทศ แต่เดิมชาวเวียดนามกลุ่มนี้อยู่ทางตอนใต้ของประเทศเวียดนาม หรือ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเวียดนามใต้ เข้ามาทำมาหากินในบริเวณอำเภอพรหมโยธี อำเภออรณภากาศ (อธึกเทวเดช) และอำเภอเมืองพระตะบอง จังหวัดพระตะบอง และจังหวัดเสียมราฐ (พิบูลสงคราม)

ประเทศกัมพูชา โดยส่วนใหญ่กลุ่มที่อพยพเข้ามาได้อาศัยอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำบริเวณทะเลสาบ (โตนเลสาบ) (ศิริกมล สายสร้อย, 2551) สามารถประกอบอาชีพได้ง่าย เช่น ประมง เกษตรกรรม ค้าขาย เป็นต้น จะเห็นได้จากวงกลมสีแดง แสดงให้เห็นถึงบริเวณที่ตั้งถิ่นเดิมฐานเดิมของกลุ่มอพยพชาวเวียดนามที่เข้ามาอาศัยอยู่ในอำเภออรัญประเทศ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แผนที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศกัมพูชา (พ.ศ. 2515)
ที่มา : https://th.wikipedia.org/wiki/กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศกัมพูชา สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2563

เนื่องจากในขณะนั้นจังหวัดพระตะบอง และจังหวัดเสียมราฐ (พิบูลสงคราม) เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2489 ประเทศไทยต้องคืนดินแดนพระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ ให้แก่ประเทศฝรั่งเศสตามสนธิสัญญาที่เคยทำไว้ ทำให้ชาวเวียดนามอพยพย้ายถิ่นฐาน ตามข้าราชการไทยที่เคยปกครองมาด้วย เนื่องจากไม่ต้องการเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ซึ่งชาวเวียดนามเห็นว่าไทยปกครองอย่างพี่กับน้อง จึงได้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทย ชาวเวียดนามที่อพยพติดตามมาได้ปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่ในที่ดินการรถไฟ ที่ดินราชพัสดุ (จำรูญ พัฒนศร, 2515: 32) โดยเฉพาะที่บริเวณชุมชน มิตรสัมพันธ์ ถนนมิตรสัมพันธ์ ตำบลอรัญประเทศ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ปัจจุบันชุมชนตั้งอยู่ในเขตท้องที่เทศบาลเมืองอรัญประเทศ โดยกลุ่มผู้อพยพชาวเวียดนามได้มีผู้นำ 3 รุ่นมาแล้วด้วยกัน เพื่อแจ้งข่าวสารประสานงานภายในกลุ่ม ติดต่อราชการกับทางการไทยและสถานทูตเวียดนาม (ปรีชา จินนิพันธ์, 2563 : สัมภาษณ์) ได้แก่ 1) นายเต๋า เหวียง ปัจจุบันย้ายภูมิลำเนากลับประเทศเวียดนาม ไม่ได้อพยพมาพร้อมกับกลุ่มที่มาจากประเทศกัมพูชา แต่เป็นกลุ่มชาวเวียดนามที่หนีสงคราม ซึ่งเดินทางมาจากทางภาคอีสานเป็นชาวเวียดนามเหนือแต่ได้เข้ามาช่วยประสานงานติดต่อกับทางการให้เป็นการชั่วคราว เนื่องจากคล่องแคล่วในการพูดภาษาไทย อยู่ได้ไม่นานเมื่อเห็นว่าสงครามยุติลงจึงเดินทางกลับประเทศเวียดนาม 2) นายหว่าง เหงียน ปัจจุบัน เสียชีวิต ซึ่งเป็นอดีตประธานกรรมการชุมชนมิตรสัมพันธ์ (ยุคสมัยแต่งตั้ง) อดีตประธานคณะกรรมการวัดเจริญบุญ (วัดญวน) และอดีตประธานชมรมชาวเวียตนามอรัญประเทศ บุคคลท่านนี้ถือได้ว่าเป็นปูชนียบุคคลของชาวเวียดนามอรัญประเทศ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการติดต่อกับทางการ นำพาชาวเวียดนามให้อุทิศตน ตอบแทนบุญคุณแผ่นดินไทยและเมืองอรัญประเทศ อีกทั้งยังเป็นผู้ก่อรากสร้างฐานด้านต่างๆ ในชุมชนเวียดนาม และเหตุการณ์ที่สำคัญคือ การได้เป็นผู้แทนของชาวเวียดนามในอรัญประเทศทูลเกล้าฯ ถวายเงินแด่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9)

ภาพที่ 2 เขตเทศบาลตำบลอรัญญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2493
ที่มา : พระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลตำบลอรัญญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2493 ตามประกาศราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 67 ตอนที่ 54 ก หน้า 929 วันที่ 3 ตุลาคม 2493 สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2564

ครั้งเสด็จฯ พระราชทานทอดผ้าพระกฐินต้นเป็นการส่วนพระองค์ ณ วัดหลวงอรัญญ์ จังหวัดปราจีนบุรี (สมัยนั้น) ปัจจุบันเป็นจังหวัดสระแก้ว เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2512 3) นายยิน เล ปัจจุบัน ยังมีชีวิต (เปลี่ยนชื่อเป็น นายปรีชา จินนิพันธ์) ประธานคณะกรรมการวัดเจริญบุญ (วัดญวน) และประธานชมรมชาวเวียตนามอรัญประเทศ ประกอบกิจการขายอะไหล่ซ่อมประกอบจักรยาน ชื่อว่าร้าน “รุ่งเรืองจักรยาน” ร้านตั้งอยู่ในเขตท้องที่ เทศบาลเมืองอรัญประเทศ (ถัดจากร้านสะดวกซื้อ 7-ELEVEN อีก 2 ห้องคูหา หัวมุมถนนริมขอบสระสวนสาธารณะเมืองอรัญประเทศ)

ทั้งนี้เมื่อชุมชนอยู่ภายใต้กฎหมายในเขตท้องที่เทศบาล จึงได้ดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนมิตรสัมพันธ์ขึ้น โดยมีประธานและคณะกรรมการ ทำหน้าที่ประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ พัฒนาชุมชน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี ปัจจุบันมี นายพิศิษฐ์ วณิชธนะพัฒน์ หรือ อัน โบ๋ ดำรงตำแหน่ง ประธานกรรมการชุมชนมิตรสัมพันธ์ ประกอบกิจการอู่ซ่อมรถยนต์ (อู่มิตรสัมพันธ์) ถือเป็นประธานกรรมการชุมชนคนแรกในยุคสมัยเลือกตั้งและดำรงตำแหน่งมาถึงปัจจุบัน

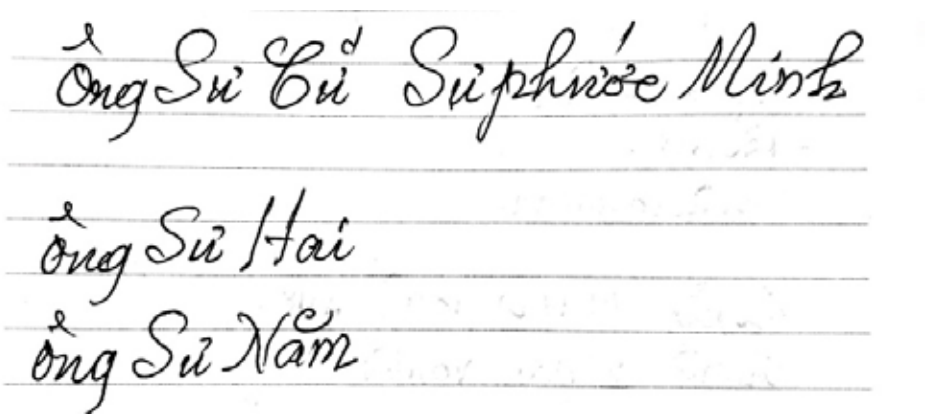
การเกิดสงครามเวียดนาม ในช่วงปี พ.ศ. 2500 – 2520 ระหว่างเวียดนามเหนือกับเวียดนามใต้ ซึ่งเวียดนามเหนือได้รับการสนับสนุนจากประเทศจีน สหภาพโซเวียต และพันธมิตรคอมมิวนิสต์ ทำให้ผู้คนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยประสบกับปัญหาตกเป็นเป้าแห่งความหวาดระแวงของรัฐบาลสมัยนั้น เพราะเกรงว่าจะเป็นชนวนสงครามในประเทศและเผยแพร่ลัทธิคอมนิวนิสต์ในประเทศไทย รัฐบาลจึงได้ออกมาตรการควบคุมชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามา ทั้งการกำหนดอาณาเขตพื้นที่ที่อยู่อาศัย การจำกัดอาชีพ ทำให้ไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ต้องอยู่ด้วยความหวาดกลัวจากการสอดส่องพฤติกรรมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อาจจะนำไปสู่ ข้อกล่าวหาต่าง ๆ และถูกจับกุมได้ในที่สุด ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2535 – 2537 ชาวเวียดนามได้รับการผ่อนปรนจากรัฐบาลไทย และการรับรองทางกฎหมายในเรื่องสัญชาติ การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตได้อย่างเปิดเผยมากขึ้น ทำให้ชาวเวียดนามถูกผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยไปด้วยปริยาย แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของความเป็นชาวเวียดนามไว้ได้

วัดญวนในจังหวัดสระแก้ว เกิดขึ้นด้วยแรงจิตศรัทธาร่วมแรงร่วมใจของชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสระแก้วของประเทศไทย ได้ก่อสร้างวัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวเวียดนามพร้อมกับการตั้งหมู่บ้าน ในอดีตเรียกว่า “หมู่บ้านญวน” พัฒนาเป็น “นิคมญวน” จนมาเป็น “ชุมชนมิตรสัมพันธ์” ในปัจจุบันสถานที่ตั้งวัด มีชื่อว่า ที่พักสงฆ์เจริญบุญ (วัดญวน) บางคนในชุมชนเรียกว่า วัดเจริญบุญ หรือ วัดเวียตนาม หรือ วัดญวน เพื่อให้ง่ายสะดวกต่อการจดจำของคนในพื้นที่ ความเป็นมาของวัดญวนแห่งนี้ นายปรีชา จินนิพันธ์ หรือ นายยิน เล เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2481 เป็นชาวเวียดนามโดยกำเนิด ได้เล่าเรื่องราวในอดีตถึงปัจจุบันให้ฟังว่าย้ายถิ่นฐานตามบิดามารดาเข้ามายังประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2489 โดยก่อนหน้านี้ครอบครัว ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ที่อำเภออรณภากาศ (อธึกเทวเดช) จังหวัดพระตะบอง ยังจำความได้ว่า

> “...วัดแห่งนี้ไม่ได้เป็นวัดแต่อย่างใดเป็นเพียงที่พักสงฆ์ แต่ด้วยความคุ้นเคยของภาษาพูดจึงเรียกว่าวัดเหตุที่ไม่สามารถยกฐานะเป็นวัดได้เนื่องจากกฎหมายกำหนดไว้ว่าที่ดินของวัดต้องมี 6 ไร่ขึ้นไป แต่สถานที่มีเนื้อที่เพียง 3 ไร่ 50 ตารางวาเท่านั้น จึงเป็นข้อสำคัญในการขออนุญาตตั้งวัดตามกฎหมายที่ทำให้ตกไป แต่ปัจจุบันไม่ทราบว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือยัง แรกเริ่มเดิมทีย้อนกลับไปปี พ.ศ. 2489 ตอนอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามา ในอำเภออรัญประเทศ ได้มีพระภิกษุสงฆ์ชาวเวียดนามเดินทางมาด้วย มีรูปหนึ่งแต่ได้ไปจำพรรษาอยู่ที่ วัดอนุบรรพต (เขาน้อย) ท่านมีนามว่า หลวงพ่อเพื๊อกมินท์ หรือหลวงพ่อญวน แต่เมื่ออยู่ไปได้ไม่นานมีคนลักขโมยทรัพย์สินของท่าน ท่านจึงรู้สึกหวาดกลัวและมีคนจ้องทำร้ายต่อมาชาวเวียดนาม จึงได้นิมนต์มาอยู่ที่พักสงฆ์ที่พักสงฆ์สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2491 หลังจากอพยพเข้ามา 2 ปี (พ.ศ. 2489) สร้างเป็นที่พักสงฆ์เป็นกุฏิเล็ก ๆ ให้ท่านได้พักอาศัยอยู่ใกล้กับชุมชนเพื่อสามารถสอดส่องดูแลท่านได้ ในเวลาต่อมาได้มีการสร้างวิหารไม้ไว้สำหรับประกอบพิธีกรรม เมื่อสถานที่แห่งนี้พัฒนาขึ้นผู้นำและคนในชุมชนปรึกษาหารือกันว่าควรจะมีชื่อเรียก ได้เห็นว่าในตัวอำเภออรัญฯ มีโรงแรมชื่อว่า โรงแรมบุญเจริญ สอดคล้องกับชื่อ

หลวงพ่อเพื๊อกมินท์ แปลว่า เพื๊อก-บุญ มินท์-เจริญ เพื่อให้ง่ายและไม่เกิดความสับสนกับชื่อโรงแรมจึงสลับชื่อกันเป็นที่มาของชื่อที่พักสงฆ์แห่งนี้ว่า “ที่พักสงฆ์เจริญบุญ” ในเวลาต่อมามีชื่อเรียกหลายชื่อเช่น วัดเจริญบุญ หรือ วัดเวียตนาม หรือ วัดญวน บ้างหลวงพ่อเพื๊อกมินท์ เป็นพระสงฆ์อนัมนิกายชาวเวียดนามโดยกำเนิดเป็นที่เคารพศรัทธาของชุมชนชาวเวียดนาม ท่านจะทำพิธีกรรมรูปเดียว เช่น พิธีสะเดาะเคราะห์ อาบน้ำมนต์ ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น แต่ไม่มีการใบ้หวย ดูดวง และท่านจะบิณฑบาตเลี้ยงชีพ ต่อมาท่านได้มรณภาพลง (22 มีนาคม 2530) จึงได้มีชาวเวียดนามอรัญประเทศเดินไปอุปสมบทที่กาญจนบุรีแล้วเดินทางกลับมาจำวัด อีก 2 รูป คือ หลวงพ่อฮาย หรือหลวงพ่อฮึง มาเป็นประธานสงฆ์ต่อจากหลวงพ่อเพื๊อกมินท์ และท่านมีลูกหลานอยู่ที่อรัญฯ ด้วย ต่อมาท่านได้มรณภาพ มีพระอธิการติ่นกวาง หรือ หลวงพ่อนำ หรือ หลวงพ่อแมว ตามที่คนในชุมชนเรียก ท่านมาจากวัดญวนแถวเยาวราช ปัจจุบันกลายเป็นวัดจีนไปแล้ว และยังมีลูกหลานอยู่ที่อรัญฯ อีกด้วย มาเป็นประธานสงฆ์ต่อ...”

หลังจากพระอธิการติ่นกวางมรณภาพไปแล้ว ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับที่พักสงฆ์เจริญบุญ หรือ วัดญวน หรือ วัดเจริญบุญแห่งนี้ ซึ่งเป็นไปตามวิถีกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบการสื่อสารที่มีความเจริญพัฒนาขึ้น ทำให้ผู้คนมีความสะดวกง่ายต่อการติดต่อ เสมือนทั้งโลกเป็นหนึ่งเดียว เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมลงผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัด วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ ทำให้วิถีชีวิตระเบียบแบบแผนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เมื่ออำเภออรัญประเทศมีความเจริญขึ้น นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจประชากร ทำให้ชุมชนชาวเวียดนามพัฒนาการตามความเจริญของเมืองขึ้นไปด้วย ถูกผสมผสานเข้ากับสังคมวัฒนธรรมของชาวไทย ในช่วงที่วัดยังมีพระสงฆ์อนัมนิกายจำพรรษาอยู่นั้น วัดญวนได้มีเหตุการณ์สำคัญของการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น เมื่อครั้นที่ประธานาธิบดีโฮจิมินห์ หรือ ลุงโฮ เสียชีวิต ณ ประเทศเวียดนาม ชาวเวียดนามอรัญประเทศ ได้จัดพิธีศพและบำเพ็ญกุศลให้ด้วย และได้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวเวียดนาม เช่น วันแรม 15 ค่ำ เดือน 12 และขึ้น 1 ค่ำ เดือน 1 ตามจันทรคติของเวียดนาม จะเป็นวันเต็ดเหวียนด๋าน หรือตรุษญวน ตรงกับวันตรุษจีน วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ตามจันทรคติของเวียดนาม ส่วนมากตรงกับวันมาฆบูชา ของไทย วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ตามจันทรคติของเวียดนาม ส่วนมากตรงกับวันวิสาขบูชาของไทย ทำบุญ เทกะจาด (วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ตามจันทรคติของเวียดนาม) เทศกาลไหว้พระจันทร์ของชาวเวียดนาม เรียกว่า “เต็ดจุงทู” (วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ตามจันทรคติของเวียดนาม, วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ตามจันทรคติของเวียดนาม ส่วนมากตรงกับวันลอยกระทงของไทย การสวดมนต์ หรือการสวดอภิธรรมศพตามแบบเวียดนาม เป็นต้น จากที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์อนัมนิกายประเพณีเดิมค่อย ๆ หายไป เนื่องจากที่ผ่านมามีพระภิกษุสงฆ์อนัมนิกายอยู่ประจำเพียงรูปเดียวมาโดยตลอด ด้วยความห่างไกลของเมือง และไม่สามารถสืบทอดส่งต่อของพิธีกรรมทางศาสนาได้ เช่น การบวช การประกอบพิธีกรรม

ภาพที่ 3 รายนามอดีตประธานสงฆ์วัดเจริญบุญ (วัดญวน) : หลวงพ่อเพื๊อกมินท์, หลวงพ่อฮาย,หลวงพ่อนำ เขียนด้วยลายมือของนายปรีชา จินนิพันธ์
ที่มา : เขียนไว้ในสมุดของนายวราวุฒิ คำพานุช เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2563

การสวดมนต์ ทำให้วัฒนธรรมทางศาสนาถูกเลือนหายไปตามยุคกระแสโลกาภิวัตน์ เมื่อวันเวลาเปลี่ยนแปลงวัดญวนจึงกลายเป็นวัดไทยไปโดยปริยาย ในราวปี พ.ศ. 2535 มีพระภิกษุสงฆ์ชาวไทยนิกายเถรวาทมาจำพรรษา ทำให้ชุมชนชาวเวียดนามได้เปลี่ยนวิถีทางศาสนา การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ แบบเถรวาททั่วไป เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันกับชาวไทยได้ นายปรีชา จินนิพันธ์ ได้เล่าเรื่องราวเพิ่มเติมไว้อีกว่า

> "...หลังจากที่พระอธิการติ่นกวางได้มรณภาพไป ได้มีพระภิกษุสงฆ์ชาวไทยแบบนิกายเถรวาท มาจำพรรษาอยู่ประจำและเป็นประธานสงฆ์เรื่อยมา ผลัดเปลี่ยนไปไม่แน่นอน จำไม่ค่อยได้เพราะมาอยู่เวลาสั้น ๆ ปัจจุบันมีพระอาจารย์ยง เป็นประธานสงฆ์รูปปัจจุบัน ก่อนหน้านี้เป็นหลวงตาเชย ได้มรณภาพไปแล้ว ลำดับประธานสงฆ์ก่อนหลวงตาเชย ไม่แน่นอน ปรากฏหลักฐานแน่ชัดในช่วงที่พระภิกษุสงฆ์ชาวไทยเริ่มมาจำพรรษาประจำอยู่..."

สิ่งที่ยังคงเหลือให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา เรียนรู้ และเห็นถึงการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวเวียดนาม นั่นคือ ศิลปะของศาสนสถานภายในวัดเจริญบุญ (วัดญวน) ได้แก่ วิหารวัดญวน วิหารเสาเดียว (วิหารหลวงพ่อ เพื๊อกมินท์) หอระฆัง ซุ้มประตู รูปปั้นพระพุทธรูป และศิลปะอื่นๆ ภายในวัด ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 ซุ้มประตูวัด ด้านทิศเหนือ ติดกับถนนสุวรรณศร
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2563

ซุ้มประตูวัดแห่งนี้ นายพิศิษฐ์ วณิชธนะพัฒน์ ได้เล่าถึงความเป็นมาในการก่อสร้างว่า

> "...ซุ้มประตูนี้ ถอดแบบโครงสร้างทั้งหมดมาจากซุ้มประตูวัดหลวงอรัญญ์ เป็นสัญลักษณ์ของชาวเวียดนามที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ของการเดินทางกลับมาตุภูมิ ชาวเวียดนามพร้อมใจกันจึงสร้างขึ้นไว้ที่นี่อีกแห่งเพื่อเป็นสัญลักษณ์คู่กับวัดญวน..."

ภาพที่ 5 วิหารวัดญวน
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2563

วิหารแห่งนี้ นายพิศิษฐ์ วณิชธนะพัฒน์ ได้เล่าถึงความเป็นมาที่น่าสนใจและแสดงถึงความศรัทธาของ คนไทยเชื้อสายชาวเวียดนามและชาวไทยว่า

> "...วิหารแห่งนี้เดิมเป็นไม้ บางคนสงสัยว่าทำไมส่วนของบุษบกบัลลังก์กลางเป็นธรรมจักร ช่อฟ้า เป็นหางหงส์ ใบระกา เป็นพญานาค ลักษณะอย่างแบบไทย เนื่องจากต่อมาได้สร้างขึ้นด้วยปูนโดยมีนางสาคร เทศะแพทย์ มารดานางอุไรวรณ เทียนทอง แม่ยายของนายเสนาะ เทียนทอง ได้เป็นเจ้าภาพบูรณปฏิสังขรณ์ไว้ ตอนหลังวิหารได้ทรุดโทรมจึงบูรณะอีกครั้งโดยผสมผสานแบบเวียดนามเข้าไปด้วย โดยทำให้ใต้ท้องหลังคาแอ่นขึ้นกว่าเดิม และเพิ่มมังกรลวดลายประตู หน้าต่าง เข้าไป แต่ยังคงรักษาของเดิมไว้เพื่อเป็นเกียรติแก่เจ้าภาพเดิม อีกทั้งนางสาคร เทศะแพทย์ เป็นแม่ชีได้มาปฏิบัติธรรมอยู่สถานที่แห่งนี้ด้วย ภายในวิหารมีพระพุทธรูปสลักชื่อแม่ชีไว้เป็นภาษาเวียดนาม และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้กราบไหว้

เคารพบูชา ได้แก่ เทพเจ้ากวนอูนั่งอ่านหนังสือ หรือตำรา (ในวัดจะเป็นปางนี้ไม่ได้จับอาวุธ) เจ้าแม่กวนอิม พระสังกัจจายน์ เทพเจ้าไฉ่ชิงเอี๊ย...”

ภาพที่ 6 วิหารเสาเดียว (วิหารหลวงพ่อเพื๊อกมินท์)
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2563

วิหารเสาเดียว (วิหารหลวงพ่อเพื๊อกมินท์) แห่งนี้ นายพิศิษฐ์ วณิชธนะพัฒน์ ได้เล่าถึงประวัติการก่อสร้างไว้อย่างน่าสนใจและแสดงถึงสัญลักษณ์ของชาวเวียดนามอีกด้วยว่า

“...เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นหลุมฝังศพของหลวงพ่อเพื๊อกมินท์ หรือหลวงพ่อญวน เหตุที่ได้สร้างวิหารเสาเดียวนี้ขึ้นด้วยขณะนั้นกรุงฮานอย เมืองหลวงของประเทศเวียดนาม เฉลิมฉลองครบรอบ 700 ปี และวัดเจดีย์เสาเดียว ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของกรุงฮานอย เมื่อใคร ๆ ได้ไปเที่ยวฮานอยต้องแวะที่วัดนี้ เพราะอยู่ใกล้กับสุสานโฮจิมินห์ บริเวณจัตุรัสบาดิงห์ จึงถือเป็นโอกาสประจวบเหมาะพอดีที่ชาวเวียดนามอรัญประเทศได้พร้อมใจกันสร้างอนุสรณ์สถานไว้ โดยได้นำภาพถ่ายวิหารเสาเดียวของกรุงฮานอยให้ช่างถอดแบบแล้วสร้างให้ใหญ่กว่าของเดิมเพื่อที่ให้ประชาชนสามารถเข้าไปทำพิธีและกราบสักการะหลวงพ่อญวนได้ กำหนดวันวางศิลาฤกษ์เมื่อวันอาทิตย์ที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2548 เวลา 09.29 น. เมื่อสร้างเสร็จแล้วจึงได้อัญเชิญกระดูกของหลวงพ่อญวนใส่โลงไม้มะค่าบรรจุไว้ใต้ฐานรูปหล่อจำลอง นับว่าเป็นศิลปะที่โดดเด่นของชาวเวียดนามอีกแห่งหนึ่งในประเทศไทย เวลาทูตเวียดนามแต่ละท่านที่มาประจำอยู่ประเทศไทยเมื่อเดินทางมาเยี่ยมชาวเวียดนามอรัญประเทศจะมาถ่ายรูปที่นี่ไว้เป็นที่ระลึกทุกคน...”

ภาพที่ 7 หอระฆัง และ วิหาร
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2563

หอระฆังนี้ นายพิศิษฐ์ วณิชธนะพัฒน์ ได้กล่าวถึงว่า

“...ก่อนหน้านี้วัดมีกลองใหญ่กับระฆังอยู่บนศาลา คณะกรรมการวัดมาคิดกันว่าจะทำอะไรดีเพื่อเป็นสัญลักษณ์หรืออนุสรณ์ ตกลงกันเป็น วันเหมียว ซึ่งคือสถานที่สำคัญของชาวเวียดนามอยู่ที่ฮานอยในอดีตเพื่อสำหรับการสอบจอหงวน หรือการสอบขุนนางแบบจีน เพราะที่นั่นจะมีซุ้มประตู เลยมาดัดแปลงเป็นหอระฆัง เวลาพระสงฆ์จะสวดมนต์ต้องตีกลองระฆัง แต่จะอยู่ในอุโบสถซึ่งวัดมีแต่วิหารในนั้นก็มีแล้ว จึงได้ก่อสร้างหอระฆังนี้ขึ้นมา ในอดีตถึงปัจจุบันการตีกลองกับระฆังเป็นประจำทุกวันช่วงการทำวัตรเช้าเย็นของพระสงฆ์ และช่วงเวียนเทียนเฉพาะวันเข้าพรรษา เวลา 3 เดือน เท่านั้น ส่วนวันอื่นๆ ไม่ได้ ตีทุกวัน จึงเป็นอนุสรณ์แก่คนรุ่นหลังได้เห็นถึงศิลปะของชาวเวียดนาม...”

ภาพที่ 8 ซุ้มประตู ด้านทิศตะวันตก ติดกับถนนมิตรสัมพันธ์

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2563

ซุ้มประตูนี้ นายพิศิษฐ์ วณิชธนะพัฒน์ ได้กล่าวถึงการก่อสร้างขึ้นในช่วงเหตุการณ์สำคัญว่า

> “...การก่อสร้างซุ้มประตูด้านนี้ สร้างขึ้นสมัยที่กรุงฮานอย เมืองหลวงประเทศเวียดนาม เฉลิมฉลองครบรอบ 1,000 ปี นับว่าเป็นช่วงเวลาที่สำคัญยิ่ง ชาวเวียดนามอรัญประเทศจะได้ร่วมแรงร่วมใจกันบริจาคทรัพย์เพื่อสร้างซุ้มประตูแบบเวียดนามไว้เป็นอนุสรณ์...”

ภาพที่ 9 รูปหล่อหลวงพ่อเพื๊อกมินท์
(ใต้ฐาน อัฐิของท่านถูกบรรจุใส่โลงไม้มะค่า)
และรูปถ่ายหลวงพ่อนำ หลวงพ่อเพื๊อกมินท์ หลวงพ่อฮาย

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2563

ภาพที่ 10 ป้ายหินอ่อนหน้าหลุมฝังศพของหลวงพ่อเพื๊อกมินท์
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2563

ภาพที่ 11 พระพุทธรูปปูนปั้น
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2563

ภาพที่ 12 - 15 ศิลปะอื่นๆ ภายในวัด : ประติมากรรมบนหลังคาวิหารเสาเดียว, หลังคาวิหารวัด, ภาพแกะสลักจากหนังวัวรูปมังกร
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2563

ภาพที่ 16 - 17 ศิลปะอื่นๆ ภายในวัด : เมรุ ปัจจุบันเป็นวิหารสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี), ที่เก็บโกศอัฐิ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2563

แม้ว่าชุมชนจะขาดผู้นำทางด้านจิตวิญญาณไป แต่สิ่งที่ยังคงสามารถรักษามรดกทางวัฒนธรรมไว้ได้ นั่นคือความภาคภูมิใจในเชื้อชาติ ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนและคนในชุมชนที่ยังคงรักษาความเป็นรากเหง้าของชาติพันธุ์ตนเองเอาไว้โดยการถ่ายทอดไปยังเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ หรือบุคคลที่มีความสนใจด้วยการสอนภาษาเวียดนาม 3 วัน /สัปดาห์ เวลา 19.30 – 20.30 น. ณ ที่ทำการชมรมชาวเวียตนามอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว (ข้างร้านแอมซันอาหารเวียตนาม ถนนมิตรสัมพันธ์) แบ่งเป็น 3 ช่วงวัย (ปรีชา จินนิพันธ์, 2563) ดังนี้

1) ทุกวันอังคาร วัยเด็กโต (ประมาณ มัธยมศึกษา – อุดมศึกษา)
2) ทุกวันพุธ วัยผู้ใหญ่ / วัยผู้สูงอายุ
3) ทุกวันศุกร์ วัยเด็กเล็ก (ประมาณอนุบาล ศึกษา – ประถมศึกษา)

ทั้งนี้หากวันใดที่มีคนมาเรียนจำนวนน้อย จะเป็นการประชุม ปรึกษา หารือ หรือพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข่าวสารของชาวเวียดนามด้วยกัน หรือเป็นภาษาทางการของไทยจะเรียกว่า สภากาแฟ นั่นเอง

และอย่างไรก็ตามชุมชนชาวเวียดนามยังมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เพื่อคงรักษาสืบทอดวัฒนธรรมอันดีคงไว้คู่ชุมชน และปลูกฝังจิตสำนึกของลูกหลานให้ได้สัมผัสถึงรากเหง้าบรรพบุรุษ ณ ที่ทำการชมรมชาวเวียตนามอรัญประเทศ และ ที่พักสงฆ์เจริญบุญ หรือ วัดเจริญบุญ (วัดญวน) เช่น กิจกรรมเทศกาลตรุษจีน กิจกรรมวันคล้ายวันเกิดของประธานาธิบดีโฮจิมินห์ ทุกวันที่ 19 พฤษภาคมของทุกปี กิจกรรมวันชาติเวียดนาม ทุกวันที่ 2 กันยายนของทุกปี กิจกรรมทำบุญวันครบรอบบรรจุอัฐิหลวงพ่อเพื๊อกมินห์และอุทิศส่วนกุศลแก่อดีตประธานสงฆ์ทุกวันที่ 14 เมษายนของทุกปี และกิจกรรมมหกรรมอาหาร 5 ชาติพันธุ์ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เป็นต้น หรือ หาก ปี พ.ศ. ใด ที่เป็นจังหวะและโอกาสที่ดีจะได้รับเกียรติจากเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามประจำประเทศไทย เดินทางมาเยี่ยมเยือนชุมชนชาวเวียดนาม อรัญประเทศที่ผ่านมาชุมชนได้มีโอกาสต้อนรับเอกอัครราชทูตฯ จำนวน 4 ท่านมาแล้ว นับเป็นความภาคภูมิใจและนำความปลื้มปิติมาแก่ชาวเวียดนามอรัญประเทศที่ได้ให้การต้อนรับตัวแทนผู้นำประเทศ

อย่างไรก็ดี นายปรีชา จินนิพันธ์ ประธานคณะกรรมการวัดเจริญบุญ (วัดญวน) และประธานชมรมชาวเวียตนามอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ได้แสดงทัศนะความรู้สึกถึงอนาคตการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมไว้ว่า

> “...หากหมดรุ่นของพวกผมไปน่าเป็นห่วงที่มรดกทางวัฒนธรรมจะสูญหายไป หากภาครัฐหรือภาคเอกชนจริงใจที่จะเข้ามาช่วยหนุนเสริมหรือให้การสนับสนุนงบประมาณหรือส่งเสริมเรื่องอื่นๆ หาทางออกร่วมกันเป็นเรื่องที่น่ายินดี โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตนเอง ซึ่งชุมชนเองพร้อมที่จะเป็นพลังขับเคลื่อน อีกทั้งด้วยวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปต้องดิ้นรนต่อสู้การทำมาหากินกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคกระแสโลกาภิวัตน์มีผลกระทบต่อมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมากด้วยเช่นกัน และเด็กเยาวชนรุ่นหลังมองว่าไม่ได้สำคัญหรือมองว่ายังไม่ใช่รุ่นของเขาที่ต้องมาทำหน้าที่แทนรุ่นปู่ย่าตายายหรือรุ่นพ่อแม่ อีกประการหนึ่งด้วยวัฒนธรรม ที่ถูกกลืนจากวัฒนธรรมทาง

ตะวันออกหรือตะวันตก และชุมชนขาดผู้นำทางจิตวิญญาณที่จะสามารถหลอมรวมวัฒนธรรมไว้ได้อีกทางหนึ่ง...”

อีกทั้ง นายพิศิษฐ์ วณิชธนะพัฒน์ ประธานกรรมการชุมชนมิตรสัมพันธ์ ได้แสดงทัศนะความรู้สึกถึงอนาคตการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมไว้ด้วยว่า

“...ยิ่งรุ่นหลังที่เป็นรุ่นลูกรุ่นหลานก็จะเกิดความห่างเหินของการพูดภาษาเวียดนามไปแล้ว จะพูดเฉพาะพ่อแม่สามีภรรยา ส่วนลูกหลานไม่ค่อยได้พูดกันแล้ว เปลี่ยนไปตามวิถียุคสมัย แต่ก็ยังคงสืบทอดวัฒนธรรมกันภายในชุมชน เช่น อาหาร กิจกรรมวันสำคัญทางประเพณี การแต่งกายในวันสำคัญ เป็นต้น อีกทั้งวัดได้เป็นเพียงแค่สถานที่เชิงอัตลักษณ์ของชาวเวียดนามด้านการท่องเที่ยว ศิลปะ เพราะไม่สามารถจัดตั้งเป็นวัดตามกฎหมายหรือประกอบพิธีกรรมแบบเวียดนามได้...”

จากการศึกษาเห็นได้ว่าบทบาทความสัมพันธ์ของวัดเจริญบุญ (วัดญวน) กับชุมชนมิตรสัมพันธ์ เกิดขึ้นจากพลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ร่วมใจกันสร้างขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความเชื่อและศาสนา เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมในการสร้างตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านพิธีกรรมทางด้านศาสนา ทำให้วัดมีบทบาทเป็นองค์กรทางศาสนาและศูนย์กลางทางความเชื่อและประเพณีปฏิบัติเพื่อหลอมรวมจิตใจของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเวียดนามไว้ด้วยกัน และผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและสถาบันทางศาสนาของประเทศไทย การประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแบบอนัมนิกายในอดีตกับชุมชนมีความแนบแน่นมาได้เพียง 3 ประธานสงฆ์เท่านั้น เมื่อไม่มีพระสงฆ์อนัมนิกายจำพรรษา รวมทั้งการเดินทางไปบวชที่จังหวัดกาญจนบุรีเป็นไปด้วยความยากลำบาก ประกอบกับเหตุปัจจัยจากการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ทำให้วัดได้ถูกลดทอนบทบาทลงการดำรงสภาพและการทำหน้าที่ทางสังคมในแบบอนัมนิกายของวัดเจริญบุญ (วัดญวน) ได้สูญหายไปกลายมาเป็นบทบาทใหม่ในแบบเถรวาทและศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกเข้ามาแทนที่ในสังคมของชาวเวียดนาม อย่างไรก็ตามชุมชนได้พยายามที่จะรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านสถาปัตยกรรมภายในวัด เพื่อสะท้อนความเป็นชนชาติเวียดนามในแผ่นดินประเทศไทยให้เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับประเทศเวียดนาม ซึ่งผู้วิจัยมองว่า ยังไม่เพียงพอที่จะรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมของชาวเวียดนามในอำเภออรัญประเทศได้อย่างยั่งยืน ต้องอาศัยคนรุ่นเก่าถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่คนรุ่นใหม่ได้เห็นความสำคัญของชนชาติของตนและเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบทอดต่อไป เช่น การทำอาหารเวียดนาม การใช้ภาษาเวียดนามสื่อสารในการพูด-อ่าน-เขียน การแต่งกายในวันสำคัญต่าง ๆ การจัดกิจกรรมเทศกาลหรือประเพณีในวันสำคัญต่าง ๆ การส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน ชาวเวียดนาม เป็นต้น

ท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยเห็นควรนำหลักการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน มาผนึกกำลังแรงขับเคลื่อนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่ายองค์กรต่างๆ เพื่อเข้ามามีส่วนร่วม ขับเคลื่อนร่วมกันในการแก้ปัญหาหาทางออกร่วมกัน ในการรักษา ฟื้นฟู อนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมให้ยังคงคุณค่าคู่กับชุมชนท้องถิ่นและสามารถทำให้เกิดเป็นชุมชนท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรม เชิงประวัติศาสตร์ หรือแหล่งเรียนรู้ แหล่งค้นคว้าศึกษา นำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับชุมชน เกิดแหล่งค้าขาย ผลิตภัณฑ์อาหาร สินค้านานาชนิด ในช่วงโอกาสเทศกาลสำคัญ หรือกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนและจังหวัด อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกให้เด็กเยาวชน คนรุ่นหลังได้เห็นถึงคุณค่าซึมซับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติศาสตร์ได้เข้ามามีส่วนร่วมสำคัญในการตระหนักถึงการรักษาและการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของบรรพบุรุษ

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงของวัดเจริญบุญ (วัดญวน) ในจังหวัดสระแก้ว สามารถสรุปและอภิปรายผลของการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลการย้ายถิ่นฐาน การตั้งถิ่นฐาน ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาอยู่ ในจังหวัดสระแก้ว จากการวิจัยพบว่าการตั้งถิ่นฐานเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเวียดนามในจังหวัดสระแก้ว ได้เคยอาศัยอยู่บริเวณจังหวัดพระตะบองในประเทศกัมพูชา สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐฌา กำจรวัฒนสิริ (2553) อธิบายว่า ในปี พ.ศ. 2482 แต่เดิมประเทศกัมพูชา ยังคงเป็นเมืองขึ้นของ

ประเทศฝรั่งเศส ประชาชนในจังหวัดพระตะบอง ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศฝรั่งเศส ประกอบอาชีพทางการเกษตรและการประมงเป็นหลัก นอกจากชาวกัมพูชาที่เป็นกลุ่มชนพื้นเมืองแล้ว ยังมีชาวจีน และชาวเวียดนามอาศัยอยู่ ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ในปี พ.ศ. 2489 รัฐบาลไทยต้องคืนดินแดนในประเทศกัมพูชาที่เคยอยู่ภายใต้ การปกครองของประเทศฝรั่งเศส ได้แก่ จังหวัดพระตะบอง และจังหวัดพิบูลสงคราม ทำให้มีการเชิญชวนประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวอพยพย้ายตามข้าราชการมายังประเทศไทย หนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพตามมาด้วยคือชาวเวียดนาม โดยใช้เส้นทางรถไฟในการอพยพจากจังหวัดพระตะบอง – กรุงเทพมหานคร เมื่อถึงสถานีรถไฟอรัญประเทศ มีชาวเวียดนามประมาณ 1,500 – 2,000 คน ตัดสินใจลงรถไฟเพื่อตั้งถิ่นฐานในอำเภออรัญประเทศ ทางอำเภออรัญประเทศจึงได้จัดสรรที่อยู่อาศัยชั่วคราว อาทิ ศาลาพักสำหรับพระสงฆ์ ยุ้งฉางข้าว ที่พักสำหรับประชาชน เป็นต้น ต่อมาได้มีการจัดสรรที่ดินบริเวณ “ป่าสะแก” ให้กับชาวเวียดนามได้ตั้งถิ่นฐาน เพื่อปลูกสร้าง ที่อยู่อาศัย เมื่อดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จ จึงถูกเรียกว่า “หมู่บ้านญวน” หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2491 ชาวเวียดนามพร้อมใจกันสร้างที่พักสงฆ์ขึ้นไว้ที่ท้ายหมู่บ้านตั้งชื่อว่า “ที่พักสงฆ์ญวน” ปัจจุบันมีชื่อเรียกหลากหลายชื่อว่า “วัดญวน” หรือ “ที่พักสงฆ์เจริญบุญ” หรือ “วัดเจริญบุญ” โดยคำว่า “เจริญบุญ” แปลความหมายมาจากชื่อของหลวงพ่อเพื็อกมินท์ (หลวงพ่อญวน) พระภิกษุสงฆ์ชาวเวียดนามที่ติดตามมาพร้อมกับกลุ่มผู้อพยพ ซึ่งได้แต่งตั้งให้เป็นประธานที่พักสงฆ์รูปแรก อย่างไรก็ตาม ชาวเวียดนามที่อพยพมานั้นนับถือพุทธศาสนาแบบอนัมนิกาย เป็นส่วนใหญ่ และมีผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกบางส่วนหากต้องเข้าโบสถ์จะต้องเดินทาง ไปยังจังหวัดปราจีนบุรี ในเวลาต่อมาได้มีการสร้างโบสถ์คาทอลิกขึ้นมีชื่อว่า “โบสถ์แม่พระราชินีแห่งสันติภาพ อรัญประเทศ” ตั้งอยู่บริเวณบ้านไทยสามารถ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านด่าน อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ต่อมาเทศบาลตำบลอรัญญประเทศในขณะนั้นได้มีการเปลี่ยนชื่อ “หมู่บ้านญวน” เป็น “ชุมชนมิตรสัมพันธ์” ในปัจจุบันชาวเวียดนามยังคงอาศัยอยู่ในถิ่นฐานเดิมตามที่ได้รับการจัดสรรที่ดิน แต่เมื่อพื้นที่เมืองของอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ได้มีการพัฒนาความเจริญมากขึ้นตามลำดับของกาลเวลาทำให้สถาปัตยกรรม ด้านที่อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากโดยแปรสภาพเป็นบ้านปูนที่คงทนถาวรโดยไม่มีรูปแบบชัดเจน ซึ่งในอดีตเคยเป็นบ้านไม้โบราณทรงแบบเวียดนามปัจจุบันคงเหลือเพียงไม่กี่หลัง ในความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวเวียดนามยังคงอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน มีการเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างเครือญาติที่ประเทศเวียดนามกับประเทศไทย แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนไปแต่ชาวเวียดนามยังคงอยู่ร่วมกันกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ อย่างสันติสุข ด้วยความเป็นเมืองหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันอย่างลงตัว แต่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็ว ทำให้การดำรงชีวิตของผู้คนต่างต้องดิ้นรนเลี้ยงชีพเพื่อปากท้องมากขึ้น การทำกิจกรรม เพื่อสังคมส่วนรวมเริ่มลดน้อยลง วัฒนธรรมประเพณีที่เคยปฏิบัติมาเริ่มน้อยลง การนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายานเริ่มน้อยลงโดยเปลี่ยนไปนับถือนิกายเถรวาทหรือโรมันคาทอลิกมากขึ้น การพบปะพูดคุยด้วย ภาษาเวียดนามเริ่มจางหาย เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้าวัดน้อยลงและไม่สามารถสื่อสารภาษาเวียดนามได้ และการใช้ชีวิตครอบครัวเริ่มขยายออกไปสู่สังคมตระกูลวัฒนธรรมอื่นๆ มากขึ้น ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมแบบเวียดนาม จึงค่อยๆ เลือนหายไป พร้อมทั้งปัจจุบันภาษาเวียดนามไม่ได้เป็นที่แพร่หลายมากนัก

2. การเปลี่ยนแปลงในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ของวัดเจริญบุญ (วัดญวน) ในจังหวัดสระแก้ว จากการวิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในวัดเจริญบุญ (วัดญวน) มีหลายประการ จึงทำให้กลายเป็นการลดทอนคุณค่าความเป็นวัดญวนให้เสื่อมลง ดังเช่นด้านกายภาพได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบเวียดนามกลายเป็นการผสมผสานแบบสถาปัตยกรรมไทยและจีน ซึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจและเห็นคุณค่าในศิลปะ แบบดั้งเดิมรวมถึงมีค่านิยมความเชื่อบางอย่าง ในด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอดีตเคยมีพระภิกษุสงฆ์ อนัมนิกายจำพรรษาอยู่ทำให้ชุมชนกับวัดมีความใกล้ชิดกันมากและมีการจัดพิธีกรรมหรือเทศกาลตามคติ ความเชื่อของชาวเวียดนามเมื่อกาลผ่านไปวัดไม่มีพระภิกษุสงฆ์อนัมนิกายจำพรรษา ชาวเวียดนามไม่สามารถจัดตั้งวัดและมีอุโบสถสำหรับบวชพระแบบอนัมนิกายได้ จึงส่งผลให้วัดเจริญบุญ (วัดญวน) กลายเป็นวัดร้างระยะเวลาหนึ่ง ทำให้มีพระภิกษุสงฆ์แบบเถรวาทเข้ามาจำพรรษาอยู่เรื่อยๆ นับแต่นั้นเป็นต้นมาการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแบบเวียดนามกับชุมชนได้ลดคุณค่าลงไป ในด้านสังคมความเสื่อมศรัทธาในศาสนาและความเชื่อ

ของชาวเวียดนามในยุคปัจจุบัน ส่วนใหญ่ไม่ค่อยเคร่งครัดในการปฏิบัติตามธรรมเนียมที่เป็นมา รวมไปถึงสถาบันครอบครัวที่ต้องดิ้นรนต่อสู้กับภาระการเลี้ยงชีพและสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี จึงเป็นการถ่ายทอดพฤติกรรมไปสู่บุตรหลานทำให้การสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาลของชาวเวียดนามเสื่อมตามลงไปด้วย ในด้านกฎหมายและกรรมสิทธิ์ในที่ดินมีส่วนสำคัญในสถานะความเป็นวัด จึงทำให้ยังไม่ได้จัดตั้งเป็นวัดที่ถูกต้องตามกฎหมายย่อมส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างวัดกับชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของภากร ฉัตรเจริญสุข (2558) อธิบายไว้ว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของวัดจีนในกรุงเทพฯ ที่ทำให้สูญเสียคุณค่าและความแท้ของวัดจีนกลายเป็นปัญหาที่ลดทอนคุณค่าความเป็นวัดจีนให้เลื่อมลง ได้แก่ 1) ปัญหาทางกายภาพ 2) ปัญหาที่เกิดจากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากปริมาณคน การระบายอากาศ ควันธูปเทียน การติดตั้งงานระบบและอาคารชั่วคราวและความไม่เหมาะสมของกิจกรรม 3) ปัญหาทางสังคม และ 4) ปัญหาจากการพัฒนาบ้านเมือง

3. ข้อค้นพบการสูญหายมรดกทางวัฒนธรรมของชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดสระแก้ว จากการวิจัยพบว่าชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาอยู่ในอำเภออรัญประเทศไม่ค่อยได้ถูกกล่าวถึงมากนักแต่ก็มี เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากชาวเวียดนามพื้นที่อื่นๆ ที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์และถูกกล่าวถึงบ่อยครั้ง เช่น ภาคกลาง (กรุงเทพมหานคร จังหวัดพิจิตร) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม จังหวัดหนองคาย จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอุบลราชธานี) ภาคตะวันตก (จังหวัดกาญจนบุรี) ภาคตะวันออก (จันทบุรี) และภาคใต้ (จังหวัดสุราษฎร์ธานี) ต่อมาประเทศเวียดนามได้เกิดสงครามระหว่างเวียดนามเหนือ-ใต้ ซึ่งเวียดนามเหนือโดยการนำของโฮจิมินห์ได้รับแรงสนับสนุนจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนและสหภาพโซเวียต ทำให้ชาวเวียดนามต่างให้ความศรัทธากับแนวทางการต่อสู้ของโฮจิมินห์ รัฐบาลไทยในขณะนั้นภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีขณะนั้น ได้ใช้อำนาจรัฐผ่านสื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการนโยบาย แก่ผู้อพยพชาวเวียดนาม เพราะหวาดระแวงว่าจะมีชาวเวียดนามเข้ากระบวนการเป็นสายลับและเผยแพร่ ลัทธิคอมมิวนิสต์ขึ้นในประเทศไทย จึงทำให้ต้องถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพไม่ว่าจะเป็นด้านชีวิตความเป็นอยู่การประกอบอาชีพหรือการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐภัทร วรรณลี (2559) อธิบายว่า รัฐบาลไทยจึงตระหนักดีถึงภาวะความไม่มั่นคงของรัฐจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยถือว่าได้เข้าสู่ยุคสงครามเย็นเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศเข้าร่วมกับฝ่ายโลกเสรีและสนับสนุนสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยจึงได้รับมอบหมายให้เป็นศูนย์ปฏิบัติสงครามจิตวิทยาต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยใช้การโฆษณาชวนเชื่อของความชั่วร้ายในระบบคอมมิวนิสต์ผ่านลิเก ละครทางวิทยุ วิทยุกระจายเสียง และหนังสือพิมพ์ ส่งผลให้ชาวเวียดนามในอำเภออรัญประเทศได้รับผลกระทบด้านวิถีชีวิต ภาษา วัฒนธรรมประเพณี จากนโยบายของรัฐไทยด้วย ทำให้ต้อง ซ่อนเร้นความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ เช่น การปกปิดชื่อสกุลแบบเวียดนาม การใช้ภาษาเวียดนามโดยการพูด-อ่าน-เขียน เพราะกลัวว่าจะถูกเจ้าหน้าที่รัฐจับกุม การติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวเวียดนามในประเทศไทยจึงต้องกระทำกันอย่างลับ ๆ และเป็นไปด้วยความยากลำบาก ต่อมาในสมัยของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มีนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าเพื่อต้องการที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคอินโดจีน ทำให้ปัญหาทวิภาคีระหว่างประเทศไทยและประเทศเวียดนามเริ่มคลี่คลายลง จนในที่สุดรัฐบาลไทยได้ให้สัญชาติไทยแก่ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามายังประเทศไทยโดยชอบด้วยกฎหมาย กระบวนการฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาวเวียดนามในประเทศไทยจึงเริ่มค่อย ๆ เปิดเผยแพร่หลายมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นภาษา อาหาร การแต่งกาย เทศกาล วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ เป็นต้น สำหรับชาวเวียดนามในอำเภออรัญประเทศได้มีการฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองขึ้นมาอีกครั้ง เช่น การกราบไหว้บรรพบุรุษ การแต่งกาย อาหาร และภาษา จนในปัจจุบันถนนมิตรสัมพันธ์ทั้งเส้นจึงกลายเป็นร้านอาหารเวียดนามที่มีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่งของประเทศไทย แต่อย่างไรก็ดีในด้านภาษา การแต่งกาย คติความเชื่อ และประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งผู้อาวุโสในชุมชนได้พยายามที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ให้คงอยู่ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนภาษาเวียดนามพื้นฐาน จำนวน 3 วัน/สัปดาห์ เวลา 19.30 – 20.30 น. ณ ที่ทำการชมรมชาวเวียตนามอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว แต่ก็ไม่ได้เป็นที่นิยมมาก

นักโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ด้วยค่านิยมที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ส่วนในด้านการแต่งกายชุด “อ๋าวส่าย” หรือ “อ๋าวหญ่าย” จะนิยมใส่เฉพาะมีงานสำคัญในชุมชน เช่น งานแต่งงาน หรืองานที่จัดขึ้นของส่วนราชการ หรือการรวมตัวของคนไทยเชื้อสายชาวเวียดนามเท่านั้น ในด้านคติความเชื่อ ชุมชนยังคงมีการประดับรูปภาพ “ลุงโฮ” ไว้ภายในบ้าน และมีการกราบไหว้บูชาบรรพบุรุษ แต่สิ่งที่ขาดหายไปสำหรับการประกอบพิธีกรรมแบบเวียดนามที่จะต้องมีพระภิกษุสงฆ์อนัมนิกายได้ปรับเปลี่ยนเป็นแบบเถรวาทแทน หรือชินแสประจำชุมชนที่ชาวเวียดนาม เรียกว่า “เถ่ย” ซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างเทพเจ้าบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ กับคนที่ยังมีชีวิตอยู่แต่ในปัจจุบันไม่มีผู้สืบทอดแล้ว การแต่งกายในพิธีงานศพที่เรียกว่า “เหดตาง” เพื่อการไว้ทุกข์ไม่มีแล้วเนื่องจากไม่มีผู้ทำหน้าที่ตัดเย็บชุดไว้ทุกข์ได้ปรับเปลี่ยนเป็นการจัดงานศพแบบวัฒนธรรมไทย ด้านประเพณีวัฒนธรรม ยังคงมีการจัดกิจกรรมอยู่อย่างต่อเนื่องภายในชุมชนไม่ว่าจะเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาวเวียดนาม ซึ่งในเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ตามปฏิทินจันทรคติของชาวเวียดนามที่เรียกว่า วันเต็ด หรือตรุษญวน หรือตรุษเวียดนาม จะมีการไหว้บรรพบุรุษที่บ้านและวัดเจริญบุญ (วัดญวน) ซึ่งพิธีไหว้ที่วัดจะมีหัวหน้าชุดไหว้ภาษาเวียดนาม เรียกว่า “จิ่งเต๋” ปัจจุบันไม่มีผู้สืบทอด การละเล่นพื้นบ้านในอดีตของชาวเวียดนามอรัญประเทศ จะมีการละเล่นชักเย่อและวิ่งเปรี้ยว ซึ่งการจัดกิจกรรมการละเล่นจะมีขึ้นในวันสำคัญของชาติเวียดนามปัจจุบันไม่มีการละเล่นแล้ว

นอกจากนี้ โลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงของวัดเจริญบุญ (วัดญวน) ในจังหวัดสระแก้ว ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสาธิต พนารี (2557) อธิบายว่า ในปัจจุบันเนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมความเจริญแบบตะวันตกเข้าสู่ประเทศไทยโดยเริ่มจากเมืองหลวง และขยายสู่สังคมชนบท ส่งผลให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์เริ่มสูญสลายไปด้วยสาเหตุสำคัญหลายประการ เช่น การนำสถาบันต่าง ๆ แบบใหม่ ๆ มาแทนที่บทบาทเดิมของวัด ฐานะของพระสงฆ์ในความรู้สึกของคนรุ่นใหม่ก็ลดน้อยลง การบริหารวัดโดยส่วนใหญ่นั้นยังไม่ประสบความสำเร็จ มีส่วนที่ต้องปรับปรุงอีกมากมาย เช่น การขาดการคัดสรรบุคคลที่จะเข้ามาบวช จัดการเผยแพร่ธรรมะยังขาดความต่อเนื่อง การบริหารจัดการวัดให้มีอาคารสถานที่เหมาะสมต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรมยังทำไม่ได้ ดีนัก ทำให้วัดขาดความน่าสนใจ การดำเนินการต่าง ๆ ของวัดยังขาดการวางแผนในระยะยาว รวมไปถึงเจ้าอาวาสไม่เข้าใจในการบริหารที่จะต้องมีบทบาทในการปรับสภาพของวัดให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลก และยิ่งในยุคปัจจุบันซึ่งกำลังตกอยู่ในสภาวะความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ววัดก็ไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ และความเจริญก็ส่งผลกระทบให้กับวัด จากวัดที่เคยเป็นแหล่งรวบรวมศิลปวิทยา ศูนย์รวมจิตใจและเป็นแหล่งเรียนรู้พระพุทธศาสนา แต่ในบัดนี้ผู้คนมีความรู้สึกว่าหมดความจำเป็นที่จะเข้าวัดเพื่อศึกษาเล่าเรียน เพราะความเจริญของโลกนั้นมีโรงเรียน มีสถานศึกษาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย รวมทั้งโรงพยาบาล เป็นต้น ผู้คนก็เริ่มที่จะเหินห่างจากวัด

ถึงแม้ว่ากระแสในยุคโลกาภิวัตน์จะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพียงใด แต่สิ่งที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้นั่นคือรากเหง้าของบรรพบุรุษ แม้ว่าที่พักสงฆ์เจริญบุญ หรือวัดเจริญบุญ หรือวัดญวน จะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาสักเพียงใดและมีบางอย่างเริ่มสูญหายไป แต่สิ่งที่ยังคงเหลืออยู่คือ ศาสนาสถานและศิลปะที่บ่งบอกถึงความเป็นชนชาติของชาวเวียดนามที่อยู่คู่ชุมชน หากได้รับการฟื้นฟู ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสืบทอดวัฒนธรรมทางศาสนา และสามารถเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในพื้นที่ได้อีกครั้ง อย่างไรก็ตามต้องอาศัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นชุมชน ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคศาสนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันถอดบทเรียน การดำเนินการหารือในข้อกฎหมายต่าง ๆ วางมาตรการในการรักษาฟื้นฟู ให้มรดกทางวัฒนธรรมนั้นอยู่รอดอย่างยั่งยืน เพื่อที่จะสามารถนำไปสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างอาชีพภายในชุมชนได้ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสามารถ บอกเรื่องราวต่าง ๆ ได้มากมายไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมืองการปกครอง ล้วนเชื่อมโยงเข้าหากัน และสามารถสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน จังหวัดและประเทศชาติได้อีกด้วยไม่ว่าช่องทางใดก็ตาม มรดกทางวัฒนธรรมยังแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนและชาติพันธุ์ นำไปสู่สังคมแห่งสันติสุข เพราะวัด คือศูนย์รวมของความเชื่อ ความศรัทธาของผู้คน เป็นที่พึ่งทางจิตใจ เมื่อเกิดความทุกข์ และยังเป็นแหล่ง การดำเนินกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม เกิดความสามัคคีขึ้นภายในชุมชน เป็นที่พบปะของญาติมิตร และการ

รักษาวัฒนธรรมให้ยังคงอยู่สืบไป ดังสำนวนสุภาษิตที่ว่า “น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า” เปรียบเสมือนกับ “วัดพึ่งพาโยม โยมพึ่งพาพระสงฆ์” ซึ่งมิอาจตัดขาดกันได้ เมื่อไม่มีพระสงฆ์การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของคนในชุมชนถูกเลือนหายไปด้วยส่งผลไปยังการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวเวียดนามด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงของวัดเจริญบุญ (วัดญวน) ในจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ชุมชน ควรให้ความสำคัญกับพระสงฆ์ สถาบันการศึกษา เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ของตน เพื่อสร้างความตระหนักในการรักษาคุณค่าอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมด้วยหลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนด้วยพลังสร้างสรรค์ในการจัดการตนเองท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในชุมชนท้องถิ่น

2. คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย ควรเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือ สนับสนุน และให้คำปรึกษาแก่ชุมชนในการรักษาความเป็นอัตลักษณ์การนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายานของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวเวียดนามในจังหวัดสระแก้ว

3. หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญในการร่วมแก้ไขปัญหากับชุมชนและส่งเสริม สนับสนุนงบประมาณการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายชาวเวียดนาม ที่ทรงคุณค่าไว้โดยการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวเวียดนามให้ธำรงอยู่อย่างยั่งยืน รวมไปถึงควรมีการจัดทำสื่อวีดิทัศน์การบันทึกเสียงของปราชญ์ชุมชน สื่อการเรียนการสอน พร้อมทั้งมีหลักสูตรหรือศูนย์การเรียนรู้หรือพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว สำหรับสถานศึกษาหรือเยาวชนคนรุ่นใหม่ ได้ศึกษาเรียนรู้และมีส่วนร่วมเข้ามาช่วยรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้ยังคงมีคุณค่าอันดีงามคู่กับสังคมไทยต่อไป

4. หน่วยงานภาครัฐ องค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสระแก้ว หรือคณะกรรมาธิการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ควรเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในท้องที่เขตเทศบาลเมืองอรัญประเทศ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ให้มีความทันสมัยทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะบริเวณที่ตั้งวัดเจริญบุญ (วัดญวน) ชุมชนมิตรสัมพันธ์ ซึ่งตั้งอยู่บนกรรมสิทธิ์ในที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทย โดยเป็นศาสนาสถานที่มีคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เวียดนามในจังหวัดสระแก้วมากว่า 73 ปี (พ.ศ. 2491 - 2564) แต่ยังไม่ได้รับการจัดตั้งให้เป็นวัดที่ถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากไม่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดิน

5. การวิจัยครั้งนี้ พบว่า การตั้งวัดเจริญบุญ (วัดญวน) ชุมชนมิตรสัมพันธ์ ถนนมิตรสัมพันธ์ ในเขตท้องที่เทศบาลเมืองอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ยังคงมีฐานะเป็นที่พักสงฆ์ โดยยังไม่ได้เป็นวัดที่ถูกต้อง ตามกฎหมายเนื่องด้วยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 31 กำหนดให้วัดมี 2 อย่าง คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์ และตามกฎกระทรวงการสร้างการตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2549 หมวด 1 การสร้างวัด ข้อ 5 และข้อ 6 ประกอบกับมีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่ที่จะเวนคืนในท้องที่อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอศรีโสภณ จังหวัดพิบูลสงคราม และอำเภอมงคลบุรี อำเภอเมืองพระตะบอง อำเภอรณนภากาศ จังหวัด พระตะบอง พุทธศักราช 2487 และพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินในท้องที่ตำบลอรัญประเทศ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2495 ให้อยู่ในความครอบครองของการรถไฟแห่งประเทศไทย ส่งผลให้วัดเจริญบุญ (วัดญวน) ไม่มีกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิครอบครองในที่ดิน จึงไม่สามารถจัดตั้งวัดได้ตามกฎกระทรวงดังกล่าว เมื่อสถานะความเป็นวัดลดน้อยลงทำให้พระสงฆ์ไม่สามารถประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา อนัมนิกายแบบเวียดนามได้ ส่งผลให้ความศรัทธาของศาสนิกชนที่มีต่อวัดลดลงตามไปด้วย

6. การวิจัยครั้งนี้ พบว่าเอกสาร หนังสือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเวียดนามในจังหวัดสระแก้วน้อยมาก ดังนั้นจึงควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านศาสนาและวัฒนธรรม สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามาพัฒนางานหนังสือ วิจัย สารสนเทศ และรวบรวมเก็บหลักฐานต่างๆ ไว้ เพื่อการศึกษาและเรียนรู้เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงของยุคกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ปราชญ์ชุมชน หรือเอกสารหลักฐานต่างๆ เริ่มสูญหายไป

7. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ของวัดเจริญบุญ (วัดญวน) ในจังหวัดสระแก้วเท่านั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยศาสนาสถานของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด หรือพื้นที่ภูมิภาคอื่นๆ เพื่อให้ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงบริบทของศาสนาสถานตามแต่ละยุคสมัย รวมไปถึงการรักษา อัตลักษณ์หรือมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นไว้อย่างไร เพื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างและ ความสอดคล้องซึ่งกันและกัน

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. (2545). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสระแก้ว.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

จำรูญ พัฒนศร. (2515). **ประวัติเมืองอรัญ (ตอนที่ 1).** อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพนายตัน จำปาเทศ ณ เมรุวัดชนะชัยศรี อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี. พระนคร. โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ.

ณัฐฌา กำจรวัฒนสิริ. (2553). **ชาวเวียดนามอพยพ บริเวณชุมชนมิตรสัมพันธ์ ถนนมิตรสัมพันธ์ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต. สาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐภัทร วรรณลี. (2559). **รัฐไทยกับการใช้เครื่องมือสื่อเพื่อจัดการกับนโยบายต่อชาวเวียดนามอพยพ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญร่วม เทียมจันทร์ และ ศรัญญา วิชชาธรรม. (2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พร้อมหัวข้อเรื่องทุกมาตรา ฉบับสมบูรณ์.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัท อินส์พัล จำกัด

ปรีชา จินนิพันธ์ หรือ ยิน เล. ประธานคณะกรรมการวัดเจริญบุญ (วัดญวน) และประธานชมรมชาวเวียตนาม อรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2563.

พระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลตำบลอรัญญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2493. (2493, 3 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา. เล่ม 67 ตอนที่ 54 ก. หน้า 929 - 932.

พิศิษฐ์ วณิชธนะพัฒน์ หรือ อัน โบ่. ประธานกรรมการชุมชนมิตรสัมพันธ์ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์วันที่ 15 เมษายน 2563.

ภากร ฉัตรเจริญสุข. (2558). **คุณค่าและการเปลี่ยนแปลงของวัดจีน ในสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย กรณีศึกษา : วัดจีนในกรุงเทพฯ.** วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศรีศักร วัลลิโภดม และ วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2560). **พุทธศาสนาและความเชื่อในสังคมไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์

ศิริกมล สายสร้อย. (2551). **หนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชา กลุ่มชาติพันธุ์ในอรัญประเทศ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เล่มที่ 5 เรื่อง “เวียตนามในอรัญประเทศ”**. สระแก้ว: โรงเรียนอรัญประเทศ

สาธิต พนารี. (2557). **กระบวนทัศน์ใหม่การบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัฒน์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 31. (2550). **วัดญวนในประเทศไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์

ArnoldPlaton. (2012). **กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศกัมพูชา**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2563, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศกัมพูชา